

Зверев јорт докладлөн продолжење

Мијан странаын олмө пөртөма уж выло право, шојччөм выло, велдөчөм выло, пөрыс дырји да трудоспособност воштөм дырји материальнөй обеспеченје выло право. Олмө пөртөма социализмлыг принцип: „быднсан сјдө способност-јас сертї, быднны сјдө уж сертї“. Ми шедөдїм гырыс успехјас общество социалистическөја переустроїтан делдын сы вөсна, мыј став мијан уждөн вескөдлө народлөн великөй вожд Сталин јорт. (Ставдн чечөны. Гордөдмјас: „Великөй Сталинлы—ура!“ „Мед олас Сталин—ура!“ дыр нужалана аплодїсментјас).

Социалистическөй общество стрөйтөмлыг зев важнөй историческөй мог разрешитөмын зев ыжыд төдчанлун кутїсны советскөй фи-

нансјас развївајтан да јонмөдан јукдөнын успехјас.

Мөд пјатїлетка војасө сөмын государственнөй да местнөй бјуджетјас пыр вөдлї сетөма 350 мїллярд гөгөр шайт промышленност, вїзму овмөс, культура да ужалыг јөзлыг материальнөй благосостојанїе кыпөдөм выло, а сїз-жө страналыг обороноспособност јонмөдөм выло.

Сөмын народнөй овмөс финансирујтөм выло мөд пјатїлеткаын вөлі вїзөма 183 мїллярд шайт, а социально-культурнөй мероприя-тїејас финансирујтөм выло 73,3 мїллярд шайт.

Ташөм ногдн бјуджетнөй рөскөдјаслөн 70 прөцентыс унжыкыс угө народнөй овмөс да культура финансирујтөм выло.

женїејас тајө воын содөны өтөдн-жынөдн дорыс унжык выло. 1938 во выло план сертї валовөй продукция сојузвөй да республиканскөй промышленностлыг урчїтөма 87,5 мїллярд шайт дон (1926—27 војасса вежсывтөм донјасын. 1937 вөсакөд өткөфалөм сертї содө 21 прөцент выло.

Промышленност прөдукцијалдн быдмөм мунө уж производителностлөн төдчымөнја быдмөм подув вылын, кодї 1937 вөсакөд өткөфалөм сертї содө сөкыс промышленностын 14,4 прөцент выло, кокнын—11 прөцент выло, пїшщевө-јын—11 прөцент выло.

Промышленнөй да вїзму овмөс прөдукцијалдн содөм сетө позанлун содтыны төвар бергөдчөм 125 мїллярд шайтсан 1937 воын 145 мїллярд шайтөз 1938 воын, мөднөг-кө 15,5 мїллярд шайт выло.

Промышленнөй да вїзму овмөс производстволөн быдмөм, төвар бергөдчөм-лөн содөм, паскыда потреблајтан төварјас выло донјас чїнтөм обеспечивајтөны Советскөй Сојузса народнөй массајаслыг благосостојанїе воғө да төдчымөнја бурмөдөм. Та јылыг вїсталө рабочөјјас да служащөјјас уждөн фондлөн содөм, кодї 1938 воын кыптө 94 мїллярд шайтөз 1937 воын 82 мїллярд пыдө.

1938 вөса народно-хожајственнөй показателјас лөсөдасны бур условїејас бјуджетдн јона быдмөмлы. ССР Сојузса једїнөй государственнөй бјуджет (сојузнөй, республиканскөй да местнөй) доходјас куза индөма 125 мїллярд 184 мїллон шайт мында, рөскөдјас куза 123 мїллярд 684 мїллон шайт мында. доходјасдн рөскөдјас вевтыртөм должен составитны 1,5 мїллярд шайт.

доходјасдн рөскөдјас јона вевтыртан факг зев показателнөй. Сөкї, кор капиталистическөй странајасса бјуджетјас уна во чөж се-

төны гырыс дефицитјас, социализм страналөн бјуджет вөыс-во тыртөсө до-ходјасдн рөскөдјас төдчымөнја вевтыртөмөн.

Мөд пөлөс серпас мї азгам капиталистическөй странајасын.

Капиталистическөй, торјөн фашистскөй государствојас вөвлытөма кыпөдөны асыныс рөскөдјас выл мировөй војна дастөм выло да Китајын да Испанїаын нудөсана-нын војнајас да интервенцијас финансирујтөм выло. Тајө војнајасыс кыпөдөны зев гырыс рөскөдјас да вайөдөны медеа ыжыд напряженїеөз капиталистическөй государствојаслыг финансиасө, кодї петкөдчө государственнөй уж-јөзјас, најө бјуджетјаслөн хроническөй дефицит јона содөмын да сытөг-нын ічөт социально-культурнөй рөскөдјас јона чїнтөмын.

Англискөй пресса даннө-јас сертї, Германїаын рөскөдјаслөн общөй суммаыс 1937—38 воын—23,0 мїллярд маркаыс—војеннөй рөскөдјас составитисны 15,5 мїллярд марка, лїбө 67,3 прөцент став рөскөдјас пыс.

1938—39 бјуджетнөй воын вооруженїејас выло рөскөдјас Германїаын воасны 18 мїллярд маркаөз. Војеннөй рөскөдјаслөн јона содөм Германїаын кыпөдө ужалыг массајас выло налогјас јона содөм. Но вөсїг ужалыг јөзлөн материальнөй уровень выло налоговөй прөсслөн зев јона топөдөм оз вермы вевтыны германскөй государственнөй бјуджетлыг луныс-лун содыс дефицитјас, оз вермы сувтөдны государствонөй долгосрочнөй да краткосрочнөй ужјөзлыг содөм, кодї, англискөй пресса даннөјјас сертї, фашизмөн ыжыдалан кадө содөс 9,3 мїллярд маркаван 1933 воын 38 мїллярд маркаөз 1938 во заводїтчїг кежлө. Кык мукөд фашистскөй агрессорјаслы—Итали-

јалөн да Јапонијалөн финансиас іспытајтөны оз ічөтжык напряженїе германїаса финансиас дорыс

Официальнөй италијанскөй даннөјјас сертї, фашистскөй правїтелство бөрја 4 вөнас вїзїс Абиссинїаын да Испанїаын војеннөй авантюрајас выло ставсө 39 мїллярд лира. Војеннөй рөскөдјас вевтөм выло вөлі леғөма некымын принудителнөй зајом. Принудителнөй характера тајө да мукөд кредитнөй операцїа-јас резултатын Италијалөн государственнөй ужјөз вөдчө өнї 200 мїллярд лираөз 89 мїллярд лира пыдө 1930 воын.

Јапонскөй империализм војеннөй авантюрајас сїз-жө јурколмөдан өддн матыс-төны государственнөй финансиаслыг развал да Јапонијаын денежнөй обращенїе-лелыс дезорганизацїа.

Јапонскөй империализмлөн Китајын захватническөй војна требујтө гырыс војеннөй рөскөдјас. Та јылыг вїсталө сїдө факт, мыј војеннөй ассїгнованїејас Јапонијалөн обыкновеннөй да содтөд бјуджетјас куза 1938-39 воын составитасны 6,1 мїллярд іен лїбө 79 прөцент став бјуджетнөй рөскөдјассыс. Просвещенїе выло рөскөдјас колөдн зїк нїпөм абу мында—144 мїллон іен лїбө 1,8 прөцент став рөскөдјассыс.

Јапонијалөн пыщкөсса государственнөй ужјөз өнї-нын воїс 13 мїллярд іенөз 1931 воын 4,5 мїллярд іен пыдө, мөднөг-кө 7 вөдн сїдө содїс пөштї кык-пөв.

Капиталистическөй странајасса бјуджетјасыс торјалөмөн, кодјас кызын средствојасө вїдөны репродуктивнөй могјас выло, Советскөй Сојузлөн 1938 во кежлө бјуджет, кыкї вөзга војасө, средствојаслыс кызын јукднөсө вїдө народнөй овмөс, культура да ужалыг јөзлыг материальнөй уровень воғө кыпөдөм финансирујтөм выло.

1936 воын бјуджет олөмө пөртөмлөн ітогјас

1936 воын Сталинскөй Конституцїа став јөзөн об-суждајтөмкөд да вынөдөмкөд да стахановскөй двїженїе паскөдөмкөд јїтөдын трудовөй энтузиазм кыптөм резултатын народно-хожајственнөй план не сөмын вөлі тыртөма, но і тыртөма содтөдөн.

Народно - хожајственнөй план успешно тыртөм азгїс петкөдчөмсө государственнөй бјуджет олөмө пөртөмын.

ССР Сојузлыг государственнөй бјуджет 1936 воын вөлі тыртөма доходјас куза 83 мїллярд 760 мїллон шайт выло да рөскөдјас куза 81 мїллярд 827 мїллон шайт выло. 1936 воын рөскөдјасө доходјасыс вевтыртисны 1 мїллярд 933 мїллон шайт выло.

Ушщерб выло вїдөдтөг, кодөс вөдчөма финансовөй системалы народлөн врагјасдн, мијан і 1937 воын вөлі Советскөй Сојузса финансиовөй вынлөн төдчымөнја содөм.

1937 вөса отчет куза государственнөй бјуджет вөлі тыртөма доходјас куза 96,6 мїллярд шайт выло, а рөскөдјас куза 93,9 мїллярд шайт выло, доходјасдн рөскөдјас 2,7 мїллярд шайт выло вевтыртөмөн.

Но колө шуны, мыј доходјасдн рөскөдјас вевтыртөм выло вїдөдтөг, доходјаслыс план ез вөв тыртөма оборотјасыс налог куза, прыбылјасыс отчисленїејас куза, государственнөй зајомјас да населенїејасн налогјас куза. Вїставсө тајө, дтар бөксан, народнөй овмөс торја јукднјасдн асыныс производственнөй планјас тырттөмөн, а мөдарсаң, финансовөй апарат жеб уждөн да сїдө вредителствөдн, кодї вөлі финансиовөй системалы. Финансовөй органјасын руковөдщїцө постјас выло сујсөмөн, народлөн врагјас капитализм реставрирујтан целјас зїлїсны став средствојаснас өрдөны мијан государство-

лыс финансиовөй вынөрсө, дезорганизујтны финансовөй овмөс, растроитны бјуджетнөй дисциплина да государственнөй средствојас испөзујтөм бөрсө контроль.

Советскөй разведкалөн органјас, Нїколај Ивановїч Жеков вескөдлөм улын, вөчїсны пасвартана удар народлөн врагјаслы да најө контрреволюционнөй замыслјаслы. (Ставдн чечөны. Гордөдмјас: „Нїколај Ивановїч Жековлы—ура!“ Бурнөй аплодїсментјас). Но троцкїстско-бухарїнскөй бандаөс жуғөдөм оз ло зөбөдөм троцкїстско-бухарїнскөй послөдышјаслыс да фашизмлөн мукөд агентјаслыс коммунистическөй общество воғө стрөитан делды вредитны став бөст-сылөмјас зїкөз бырөдөм. Сталин јорт мијанөс велөдө, мыј „кытчөзем капиталистическөй кышалөм, лоасны мијанын вредителјас, шпїонјас, дїверсантјас да мортвїејас, кодјас мөддөсөны мијан тылјас иностраннөй государствојасса агентјасдн“. Тајө лоө, мыј і финансиовөй системалы колө быдлун нудөны уж өн-өз-на ердөдтөм врагјаслыс коласјас берглөм куза да вредителствөлыс став послөдствїејас зїкөз бырөдөм куза.

Советскөй Сојузлөн 1938 во выло—којмөд пјатїлеткалөн первој во выло государственнөй бјуджет обеспечивајтө Советскөй Сојузын социалистическөй стрөителство воғө развївајтөм да јонмөдөм. Сїдөс стрөитөма народнөй овмөс развївајтан государственнөй планкөд лөсалөмын. 1938 во выло план сертї капитальнөй ужјаслыс өбјом прїмїтөма 38,3 мїллярд шайт дон. 1937 воын фактическөја олөмө пөртөмкөд өткөфалөм сертї капиталнөй вложенїејас сөдөны 30 прөцент выло дорыс унжык.

Сөкыд промышленностө да машїностроенїеө вло-

Бјуджетлөн доходнөй јукдөн общнөй өбјомын ыжыд төдчанлун кутөны оборотыс налог да прыбылјасыс отчисленїејас. Оборотјасыс налог сумма 1938 воын урчїтөма 83,3 мїллярд шайт, 1937 вөса 75,9 мїллярд шайт пыдө. Оборотыс налог пыр 1938 воын воө бјуджет став доходнөй јукднлөн 71,4 прөцентыс да 8,1 прөцент воө прыбылјасыс отчисленїејас пыр. ССР-са бјуджетө прыбылјасыс отчисленїејас составлајтөны 9,6 мїллярд шайт 1937 воын 6,5 мїллярд шайт пыдө лїбө 46,7 прөцент выло унжык.

1938 воын оборотса-налогјасыс да прыбылјас отчисленїејасыс доходлөн содөм вїставсө промышленностлөн, төвар бергөдчөм-лөн производственнөй про-

грамма содөмөн да сојузнөй, республиканскөй да местнөй подчиненїеја государственнөй предпрїатїејас прыбылјаслөн өбјом содөмөн.

Асдон чїнтөм помыс накопленїејас сөмын промышленнөй квајт наркоматјас куза артавсө 2,6 мїллярд шайт. Тајө лыдпасыс вїсталө 1938 вөса накопленїејас куза план олөмө пөртөмын асдон чїнтөм вөсна тыш зев ыжыд төдчанлун јылыс. Асдон чїнтөм куза заданїесө промышленностөн өтї прөцент выло тыртөм лоө народнөй овмөс-лыс накопленїејасө со мїллонјас шайт выло воштөм.

Оборотса налогјасыс да прыбылјасыс отчисленїејас куза государственнөй до-

ходјаслыс план олөмө пөртөмкөд зев топыд јїтөдын.

1938 вөса первојја вожын-са ітогјас подув вылын колө вїставны, мыј Наркомдегпром, Наркомторг да Центросојуз ез тыртны асыныс планјасө да сыдн ез сетны государственнөй бјуджетө оборотса налогјасыс төдчана суммајас.

Финансовөй органјас об-јазанөс нудөны быдлунја контроль оборотыс налогјас да прыбылјасыс отчисленїејас мынтөм бөрсө, на выло став вөздејствїе мера-јас прїменајтөмөн, кодї оз государственнөја относитчы тајө кывкүтана делө дїнас.

(Воғө вїзөд 3-өд лїстбок)

Насел
стүүл
сумма
публика
1938 в
мїлляр
бјуджет
состав
шайт.
Финан
токлы
мөн ун
вөсна,
ужалыс
нансов
женөс
көртны
логсө
дорыда
мијан п
скөй в
полїтїк
јүдөдөм
Фино
төм в
налогј
асын
жынїы
порїте
лө сел
во јул
козал
колас
Вїктса
сїз-жө
Гавос
культс
ставл
шайт.
насел
көртө
ванја
ужалс
редїе
вїејас
ылыс
Зак
логјас
госуд
селст
ыј в
ас, н
сїтчө
ван е
төм
протї
Отка
көд і
позан
көд
расчї
Ф
кенс
аслс
ла с
көте
гыре
Бө
вїж
лөн
шаса
матө
е б
жука.
ијеј
она
воғс
воын
јелө
вкл
ствө
рїкс
М
ств
нын
фїн
С
ас-

Зверев іорт докладлөн продолженіе

1938 васа бјуджет куза рөскодјас

Союзној да республиканској бјуджетјас куза рөскодјаслые общіој објомсө 1938 во выло установітөма 115.301 мільион шайт, 1937 воын 93.921 мільион шайт пыдди, мөдногдн-кө 1937 во серті рөскодјас содісны 21.380 мільион шайт выло, либө 22,8 прөцент выло. Бјуджет куза средствојас вітөм урчтөсө 1938 во выло примітөм народној овмөс развівајтан планөи. Бјуджетној средствојас вескөдсөи общіественној озырлун содтөм выло, ужа-

лые јөзлые материалној да культурној уровенсө кыпөдөм выло, СССР-лые неза-вісімоствө да сылые обо-роноспособностсө јонмөдөм выло.

СССР-са союзној бјуджет да республиканској бјуджетјас куза 1938 во выло народној овмөс финансирујтөм выло рөскодјасыс составлајтөны 47.220 мільион шайт, либө став рөскодјас дінө 40,9 прөцент.

Асланыс направленије серті пайө јукөсны тацөм ногөн:

(мільион шайтјасөн)

	1937 во 1938 в.		1938 воын 1937 васа серті содөм	
			мільион шайт-јасын	прө-цент-јасын
Промышленност	15.300	19.821	4.521	29,5
Візму овмөс	8.833	10.997	2.164	24,5
Транспорт да сьваж	7.355	6.763	- 592	- 8,0
Государственној вуза-сөм да заготовительной организацијас	2.758	2.805	53	1,9
Овмөслөн мукөд от-раслјас	5.093	6.826	1.733	34,1
Народној овмөс куза ставыс	39.333	47.212	7.879	20,0

Овмөсө финансирујтөмын основној места бөтө капитальној строітелство да народној овмөсса отраслјаслые оборотној средствојас содтөм.

Міјан странаын капиталној строітелстволөн објомыс содө воыс-во зөв јона. 1938 во выло народној овмөс куза капиталној ужјаслые објомсө індөма 38,3 мільиард шайт дон, кодө колөм вөса серті лөб 30 прөцент выло унжык. Строітелство дон чінтөм арталөмөн, финансировані-јөыс составітөс 35,8 мільиард шайт.

Государственној бјуджет куза капиталној затратајас долженсө составітны 24,88 мільиард шайт, либө капиталовложенијејас став про-граммаыс 69,6 прөцент.

Таво вылын капиталној ужјаслөн основној аслыс-пөлөслуныс сыын, мыј ма-териалјас да средствојас медвозга өчерөдын вескөд-сөны ештөдан стројкајас выло, мыј должен обеспечітны 1938 воын основној фондјас фөјствіөсө пыртөм колөм вөса серті пөшти өтө да жын пөв унжык. 1938 воын строітелствөса работ-ніјас вөзө правітелствөи сүвтөдөма зөв ва жнөј мог-чінтыны строітелствө-воыс донсө сметној дон-јас серті 7 прөцентыс не ешажык да кыпөдны уж производітелност 17 прө-цент выло. Тајө заданіөсө олөмө пөртөм выло өмөс став условіөјасыс.

Колө сіз-жө лөсөдны большевістскөј пөрадок про-ектно-сметној фөлөын. Про-мышленној строітелствөи

проектно-сметној фөлө бур-мөдөм јылыс СССР-са СНК-өн таво вылын примі-төм решеније вескөдөма став проектно-сметној фө-лө вужвыдөныс бурмөдөм выло, медеа вөз, проектно-сметној документјаслыс да, торјөн-кө, техничөскөј про-ектыс содержаніөсө упрөс-вітөмөн.

Проектно-сметној фөлө-ын пөрадок лөсөдөмкөд радыс СССР-са СНК індіс-меропріатіөјас промыш-ленној строітелство финан-сірујтөм упорөдөчөтөм ку-за.

Капитальној строітелство-јас финансирујтөм куза СССР-са СНК-өн неважөн вынөдөм выл правілојас урчтөны строітелство фи-нансірујтан став пөрадоксө вужвыдөныс бурмөдөм.

Места вывса спецбанкјас да финансовөј органјас дол-женсө топыда матыстчы-ны стројкајас быдлуна нуждајас дінө, лөсөдны пыр кадса візөдөм пыцкөс-са рөсурсјас мобілізујтөм бөрсө, нуөдны чорыд кон-трөл капиталној строітелствө выло лөзөм средствојас правілно рөскөдујтөм бөрсө.

1938 воын індысөсө хөз-органјаслыс оборотној средствојас 8,9 мільиард шайт выло содтөм, сы-лы-дын бјуджет шөт вөстө—5,4 мільиард шайт.

Хөзорганјас вөзын өтө медеа серјөзнөј мог-өбо-ротној средствојас праві-лно іспөзујтөм.

СССР-са СНК-лөн тавөса фөврөл 5-өд лунса решени-өдн лөсөдөма МТС-јасөс

Населенијөсаң налоговој поступленијејаслөн общіој суммаыс Союзној да рес-публиканској бјуджетјасын 1938 воын лыдөысөсө 3,1 мільиард шайт, а местној бјуджетјаскөд өтвылыс сіө составлајтө 5.010 мільион шайт.

Финансовөј уж тајө учас-токлы колө сетны төдчы-мөн унжык выманіө, сы-вөсна, мыј налогјас інмөны ужалыс јөз інтерөсјасө. Финансовөј работніјас дол-женсө ісчөслајтны да чү-көртны населенијөлыс на-логсө советскөј законјас чорыда соблудөјтөмөн да міјан партіјалыс да совет-скөј властлыс финансовөј політикасө стөча олөмө үөдөмөн.

Финорганјас слаба ужа-төм вөсна населенијөлыс налогјас да сборјас чүкөрт-төм куза план уна област-асын 1938 вөса первој во-кынын тыртсө неувөдет-ворітөлнө. Та жылыс вөста-лө сөшөм фөкт, мыј 1938 во јул 1-өд лун кежлө сө-лөзналог куза неөдөмкөдн коласыс 68,9 мільион шайт. Сіктса культсөбор чүкөртсө сіз-жө неувөдетворітөлнө. Тавөса јул 1-өд лун кежлө культсөбор куза неөдөмкөс составлајтө 142,1 мільион шайт. Тајө вөсталө сөлскөј населенијөлыс налогјас чү-көртөм куза финансовөј ор-ганјасөн не тырвыдө бура-жалөм јылыс да нөшта-рөдөитөлствөлыс послөдствө-өјөјөсө слаба бырөдөм-ылыс.

Законөи установөтөм на-логјас аскөдын мынтөм өм государство вөзын објазө-телствојас пыс өтік. Со-мыј вөсна финансовөј орган-јас, кодјас беспөчнө өтно-сітөчөны өткаөлыөсөдн на-зан воан налогјас мынты-төм актјас дінө, лөзөны прөтивозаконној прөктіка. өткаөлыөсөдн, кызі і мукөд мынтыөсөдн, өм став пөзанлунјас государство-көд сөрокын да тырвыдө расчөитөчөм выло.

Финансовөј органјас дол-женсө шөдөдны өткаөлыс-аслөн да сіктса налогјас да сборјас мынтыс мукөд катөгоріјасөн платөжјас тырвыдө мынтөм.

Бөрја војасө стахановскөј өвіженіө, колхозној строј-лөн пөбөда да міјан стра-наса народној массајаслөн материалној благосөстөјані-ө өдјө кыптөмкөд јітөдын, ужалыс јөзјаслөн сбережө-віөјөсө быдмөсны торјөн-јона. Народној овмөс пыр вөзө быдмөм подув вылын воыс-воө содөны населөні-өдлөн сөм чөжан кассөјасө вкладјас да содө государ-ственној зајөмјас выло гөжөм.

Міјан странаын государ-ственној зајөмјас важсан-ын бөстөны төдчөна места финансовөј сістөмаын.

Сөветјас странөса зајөм-јас—збылыс народној зајөм-

јас. Најө пөлзујтөчы ужа-лыс јөз пөвсын ыжыд по-пулярностөн да пөс под-өөржөкөи. Сөветскөј зајөм-јас кутыөсөдн лыдыс содө воыс-воө, кодө воис-нын өні-ө кад кежлө 50 мільион мөртөз.

Сөмын сталінскөј кык пјөтілеткајасө міјан страна-са ужалыс јөз сөтөсны го-сударствөлы зајөмјас куза 25 мільиард шайт гөгөр.

Сөветскөј зајөмјас вөјө-ны ужалыөсөдн ыжыд до-ход. Сөмын первој пјөті-летка војасө населөніө бөстөс доходјас государ-ственној зајөмјас куза 582,2 мільион шайт, а мөд пјөті-летка војасө—2.666,6 мільи-он шайт.

СССР-са зајөмјас куза платөжјас нуөдсөны оз на-селөніөсаң налогјас шөт вөстө, а социөлістөчөскөј прөдпріятіөјөсө да организө-ціјөсө накоплөніөјөсө шөт вөстө, кодјас быдмөмлы от-салөны государственној за-јөмјасыс.

СССР-са Верховној Сөвет мөдөд Гөссіјалы вынөдөдм выло 1938 вөса государ-ственној бјуджет прөдставі-төм прөөктын населөніө пөвсын реөлізујтөм госу-дарственној зајөмјасыс до-ход урчөтөма 5.670 мільион шайт, на пыцкыс населөні-ө пөвсын гөжөалөм пөрадо-көн разөдөм зајөмјасыс 5.370 мільион шайт да 1938 вөса государственној пы-цкөсса выгрөшној зајөм ку-за 300 мільион шайт. Сыыс кыңз, јөдінөј госбјуджетө пыртөма доходјас, кодјасөс бөстөны кооперөтивној, страховөј да сберегөтөлнөј организөціјөсө наөн бөстөм зајөмјасыс 2.060 мільион шайт. Тацөм ногөн зајөмјас куза індөма бөстны ставсө 7.730 мільион шайт.

1938 вөса јул 1-өд лунө лөзөм Којмөд Пјөтілетка зајөм (первој вөса выпуск) вөлі встрөвітөма міјан стра-наса ужалыс јөзөн вөвлы-төм кыпыдлунөи. Зајөм віт мільиард шайт дон лөзөгөн правітелствөлыс решөніө јөзөдөм бөрын 10 лун мыс-тө гөжөсөмын воис 5.350 мільион шайтөз, а талун кежлө пөш-тө 5,9 мільиард шайтөз, сы-пөвсыс сікт куза 897 мільи-он шайт.

Сталінскөј кык пјөтілет-кајас војасө сөм чөжан кас-сајасын населөніө лөн вкладјасыс содісны кыз пөв-дөрыс унжык, да сөмын бөрја віт вөнас вкладјаслөн суммаыс содіс пөшти віт пөв да өні кежлө кәјс 5,7 мільиард шайтыс вылөжык.

Сөм чөжан кассөјасө 1938 во вылын вкладјас кыскан план лөсөдөма 1.300 мільи-он шайт, 1937 воын вклад-јаслөн фөктічөскөј содөм 976 мільион шайт пыдди. Вкладјас кыскөм куза тавө са первој во жынын план-өлөмө пөртөм мунө успөшно.

финансірујтан выл пөрадок. Машино-тракторној станці-өјөсө рөскөдјасөсө тыр-выдө примітөма государст-венној бјуджет выло да сі-өзі бырөдөма финансирујтө-мын уна лыда істочніөјас-сө. Лөсөдөма зумыд финан-совөј база МТС-јасөсө фи-нансірујтөм выло ассөгнү-төма 7 мільиард квөртсө вөтымын мільион шайт.

СССР-са СНК бердса Экономічөскөј Сөвет шөк-төм серті Наркомөмөс прөвөрөтөм петкөдліс, мыј сыөн неправілно јукөліс-ны тракторјас да візмө ужалан мукөд машинајас республикөјасө, крајјасө да областјасө, неправілно пла-нірујтөчөлісны крајјасө да областјасө, производствө-ној заданіөјөсө да абу ну-өдөылөма бјуджетној сред-ствөјас раскөдујтөм бөрсө контрол. Контрол абутөм вөјөдіс сөтчө, мыј машино-тракторној станціөјөсөдн да совхозјаслөн 1937 воын вөліны гырыс убыткајас. СССР-са СНК бердса Эко-ном Сөветөн примітөма уна решөніөјөсө, кодјас бурмө-дөны машино-тракторној станціөјөсө да СССР-са Наркомөмөлыс ужсө. Тајө шуөмјасыс Наркомөмөн пөртөсны олөмө вывті пөжөдө.

Соціально-культур-ној мерөпріатіө-јас выло рөскөдјас

Сөмын сталінскөј кык пјөтілеткајасө прөсвөшчө-ніө да зөввічөлун кутөм выло СССР-са государст-венној да местној бјуджет-јас куза рөскөдјас составі-төны 84 мільиард шайт гө-гөр 1938 вөса государст-венној планөн культурној строі-телство куза індысөсө зөв төдчөна быдмөм. Государст-венној да местној бјуджет-јас куза тавө соціально-кул-турној мерөпріатіөјөсө вы-ло рөскөдјас составітөны 31,4 мільиард шайт, 1937 во серті 5,9 мільиард шайт вы-ло, либө 23,3 прөцент вы-ло унжык. Бөрја дас во чөжөн соціально-культурној мерөпріатіөјөсө выло госу-дарственној да местној бјуджетјас куза рөскөдјас содісны кыз пөв. Тавөс кың-зі культурној могјас выло гырыс рөскөдјас вөчөны профсоюзној, кооперөтив-ној да общіественној ор-ганізөціјөсө. Культура вы-ло бјуджетыс да бјуджет ортысө істочніөјасыс зат-ратајаслөн общіој објөмыс 1938 воын лөб 42 мільиард шайт дөрыс унжык.

Соціально-культурној строітелство финансовөј планын основној места бөс-төны прөсвөшчөніө выло рөскөдјас. 1938 во кежлө најөс установөтөма 21 мільиард шайт мында, 1937 во-

(вөзө візөд 4-өд лістбөкөыс).

Зверев Јорт докладлөн пом

са 16,3 мільярд шайт пиді. Начальнѳ, ь е п о л н ѳ средней да средней школа-јасын велѳдчыяслѳн лы-дыс таво вылын воіс 33 мільион мортѳз. Высшѳй обра-зованије јукѳнын мијан страна сіѳжѳ шедѳдїс јона тѳдчана успехјас. Лоѳ тыр-мана вїставны, мыј мијан страна вузјасын велѳд-чыюјаслѳн лыдыс јона ун-жык германїјаса, італїјаса, а н г л і ј а с а, франціјаса да јапонїјаса учебнѳ; заведе-нїјесын ѳтув бостѳм став студентјас лыд сертї.

Сѳветскѳй высшѳй учеб-нѳй заведенїјесын велѳд-чыс кызвын студентјасыс обеспечивајтсѳны стїпенді-јаѳн. Стїпендіјалѳн ьждаыс составлајтѳ 130 шайтсѳн первој курсјасса студент-јаслы да 200 шайтѳз тѳлыс старшѳй курсјасса студент-јаслы.

Гырыс средствојас—3.775 мільион шайт—Сојузнѳй рес-публикајаса бјуджетјас ку-

за сетѳны кадрјас дастѳм вылѳ, медсасѳ педагогїче-скѳй да медїцинскѳй кадрјас дастѳм вылѳ.

Тѳдчымѳн содѳны дош-колнѳй воспитаније вылѳ рѳскодјас.

Государство ассїгнујтѳ зев гырыс средствојас зон-вїзалун кутѳм вылѳ. Здраво-охраненїје вылѳ государст-веннѳй да местнѳй бјуджет-јас куза 1937 воын рѳскодјас составїтлїсны 6.827 мільион шайт, 1938 воын здравоо-храненїје вылѳ инѳдма рѳс-кодјутны 8.076 мільион шайт, кодї 1937 во сертї лоѳ 1.249 мільион шайт вы-лѳ, лїбѳ 18,3 прѳцент вы-лѳ унжык.

Мамјасѳс да кагајасѳс ох-ранајтѳм куза меропрїја-тїјес вылѳ 1938 воын ин-дысѳ рѳскодјутны 1.382 мільион шайт. Уна челаѳа мамјаслы пособїјес мьн-тѳм вылѳ таво вылын инѳд-ма ассїгнујтны 900 міль-ион шайт.

Сојузнѳй республикајаслѳн государственнѳй бјуджетјас да местнѳй бјуджет

Ленинско-сталинскѳй на-ціоналнѳй полїтика подув-ылыны социалистїческѳй республикајасыс ѳдѳй раз-вивајтѳм обеспечивајтсѳ зев важнѳй факторјас ра-дын ьжыд тѳдчанлун ку-тѳ једїнѳй государственнѳй бјуджет. 1938 воса сојуз-

нѳй бјуджетыс республи-канскѳй да местнѳй бјуд-жетјасѳ сетсѳ 17.955 міль-ион шайт.

Сојузнѳй республикајас-лыс государственнѳй да местнѳй бјуджетјас 1938 во вылѳ лѳсѳдѳма таѳѳм ба-лансовѳй ітогјасѳн:

(мільион шайтјасѳн)

	1937 в. отчот	1938 в. бјуд- жет	содѳ- ма % %
РСФСР	18.862	21.407	13,5
Українскѳй ССР	5.191	5.977	15,1
Белорусскѳй ССР	1.009	1.167	15,7
Азербайджанскѳй ССР	762	916	20,2
Грузїнскѳй ССР	917	1.065	16,1
Армїанскѳй ССР	338	388	14,8
Тукменскѳй ССР	395	441	11,4
Узбекскѳй ССР	1.140	1.315	15,3
Таджїкскѳй ССР	363	443	22,0
Казакскѳй ССР	1.153	1.281	11,1
Кїргїзскѳй ССР	266	347	30,5
Сојузнѳй республикајас ку- за ставыс	30.396	34.747	14,3

Тајѳ даннѳјасыс петкѳд-лѳны, мыј Сојузнѳй респу-бликајас да места вывса сѳ-ветјас распоражајтѳны 34,7 мільярд шайта сумма-ѳн.

Сојузнѳй республикајас пыс бјуджетыс меѳса јона содѳ Кїргїзскѳй ССР-лѳн. 1937 воын тајѳ республика-лѳн бјуджетыс составлајт-лїс 266 мільион шайт, а 1938 воын—347 мільион шайт, со-дѳ 30,5 прѳцент вылѳ.

Революціадѳ Кїргїзіја вѳ-лї зев јона бѳрѳ колѳм цар-скѳй колонїјадѳн. Царїзм гырыс феодалјаскѳ, манап-јаскѳ да бајјаскѳѳ ѳтвы-лыс пѳшщадатѳг нартїлїс кїргїзскѳй гѳл јѳзѳс.

Сѳветскѳй власт кадѳ, торїѳн-ын сталинскѳй кык пїатїлетка војасѳ, Кїргїзскѳй ССР-лѳн овмѳсыс шедѳдїс зев гырыс успехјас. Вылыс лѳсѳдѳма крупнѳй промыш-ленност. Стрїтѳма уна дас промышленнѳй предпрїјатї-јес, электростанціјас. Реконструїрујтѳма ізшѳм промышленност. Кїргїзіја ѳнї ізшѳмсѳ 1943 воса сер-тї сетѳ 11 пѳв унжык. Став крестана овмѳсјас пыс 92 прѳцент гѳгѳр ѳтувтѳма колхозјасѳ. Кѳза пѳдшщад бѳрја дас воѳн содїс 454 гурс гектарсѳн 1 мільїсн гектарѳз. Кїргїзскѳй ССР-са мујас вылын ужалѳны 55 МТС, кодјас ордын ем 3964 трактор, 484 комбајн,

уна со автомашинајас.

Кїргїзскѳй народлѳн кул-тура јукѳнын успехјасыс гырысыс гырысѳс. Револю-ціадѳз кїргїзјас пѳвсын грам-отнѳјјас лыдѳысылїсны прѳцент жынїыс ѳеуна ун-жык. Странанын вѳлї сѳмын 100 школа, кѳнї велѳдчы-лїсны царскѳй чїновнїјас-лѳн да бајјаслѳн пїјаныс.

Соціално-культурнѳй рѳскодјас фїнансірујтѳм

Республиканскѳй да мест-нѳй бјуджетјас куза соци-ално культурнѳй меропрїја-тїјес вылѳ 1938 воын рѳскодјас 1937 воса сертї содѳны 20,3 прѳцент вылѳ.

Просвещенїје вылѳ рѳс-кодјас республиканскѳй да местнѳй бјуджетјас куза 12.804 мільионсѳн 1937 во-ын содѳны 15.059 мільион шайтѳз 1938 воын, лїбѳ со-дѳ 17,6 прѳцент вылѳ, со-ціалнѳй обеспеченїје вы-лѳ—1.251 мільион шайтсѳн 2.049 мільион шайтѳз, лїбѳ содѳ 63,8 прѳцент вылѳ.

ѳнї республиканы ем 1786 начальнѳй да среднѳй школа-јас, 12 техникум, 3 вуз, не-кымын научноисследовател-скѳй учрежденїјес.

Ленинско—Сталинскѳй националнѳй полїтика ѳтув-тїс Сѳветскѳй Сојузса народ-јасѳс уна националностјаса братскѳй семјаѳ да пѳртїс мијанлыс националнѳй окраї-

најасѳс јона развитѳй про-мышленности да вїзму ов-мѳса зорїамыс республика-јасѳ.

Сојузнѳй республикајасса бјуджетјас куза народнѳй овмѳс фїнансірујтѳм вылѳ рѳскодјас прїмїтѳма 6.852 мільион шайт, 1937 во сер-тї сіѳ содѳ 11,2 прѳцент вылѳ.

Здравоохраненїје вылѳ Сојузнѳй республикајасса да местнѳй бјуджетјас куза (свободнѳй бјуджет) 1938 во вылѳ индысѳ 6.932 міль-ион шайт, 1937 во сертї содѳ 17,5 прѳцент вылѳ.

Колѳ пасыны, мыј оз став республикајасын чо-рыда нуѳдсы олѳмѳ бјуд-жетнѳй дїсциплїна.

1938 воын управленче-скѳй рѳскодјас плаїрујтї-гѳн Узбекскѳй да Азербайд-жанскѳй республикајасса Наркомфїнјасѳн тѳдчымѳн вѳлї кыпѳдѳма управлен-

ческѳй рѳскодјас.

Емѳс ас вѳлаѳн штатјас да окладјас содѳтѳм куза фактјас. Сїзі, Азербайджан-скѳй ССР-ын практикујтѳ персоналнѳй окладјас лѳсѳ-далѳм, кодї вайѳдїс тѳдчы-мѳнја перерасходјасѳ.

Кыскѳ ас вылас внїмани-је Сојузнѳй республикајас-са капїталнѳй строїтелство-јасын бјуджетнѳй дїсциплї-на грубѳ нарушајтѳм.

Став тајѳ фактјасыс тре-бујтѳны фїнансѳвѳй органи-јаслыс ревїзїонно-контроль-нѳй уж јонмѳѳм.

Сѳветскѳй Сојузлыс оборона фїнансірујтѳм

Сыкѳд јїтѳдын, мыј му-шарса народјас вестын кы-зі некѳр-на матын да ре-алнѳ ѳѳѳдчїс фашисткѳй агресорјаслѳн дастан выл-мїрѳвѳй војналѳн угроза, Сѳветскѳй правїтелство дугдывтѳг јонмѳѳдѳ мијан страналыс обороноспособ-ностиѳ. Војна вермас за-водїтчыны лубѳј лунѳ, вїч-чыстѳг, сы вѳсна, мы, кы-зі вїставлїс Сталин јорт, „ѳнї војнајас оз јѳзѳдсыны. Најѳ прѳстѳ заводїтѳны“.

Јапонскѳй војенщїна бѳр-ја лунјасѳ вѳчалїс Хасан ты дорын сѳветскѳй террі-торїја вылѳ уна лыда про-вокаціоннѳй усласѳмјас. Ја-понскѳй регуларнѳй част-јаслѳн сѳветскѳй терріто-рїја вылѳ сујѳѳм ем јанон-скѳй војенщїнаѳн Јапонї-јаѳс Сѳветскѳй Сојузлы паныд војнаѳ кыкыны зї-лѳм. Сѳветскѳй Сѳјуз ре-шїтѳлнѳ да последовател-нѳ нуѳдѳ мїрнѳй полїтика, ердѳдалѳ фашистскѳй госу-дарствојасыс захватнїче-скѳй полїтикасѳ.

Сѳветскѳй мїрнѳй полїти-ка вескѳѳдѳма не сѳмын Сѳветскѳй странаѳс дорїѳм вылѳ, но і став странајас-сѳс дорїѳм вылѳ, челове-ческѳй култураѳс фашист-скѳй варварствоыс дорїѳм вылѳ. Аслас пышкѳсса вынїѳрѳн јон, сталинскѳй пїатїлетка војасѳ зев јона

јонмѳѳ Сѳветјаслѳн страна ем мїрлѳн главнѳй дорїыс.

„Мијан ортсыса полїтика-ным гѳгѳрвоана,—вїставлїс Сталин јорт мијан партїја XVII сїезд вывса отчотнѳй докладын.—Сїѳ ем мїр ку-тан да став странајаскѳѳ торговѳй отношенїјес јон-мѳѳдан полїтика. СССР оз мѳвпав угрожајтны кодлы-кѳ да торїѳн-ын ускѳдчы-ны кодкѳ вылѳ. Мї сула-лам мїр вѳсна да дѳрјам мїрлыс делѳ. Но мї ог пол-лѳй угрозајасыс да даѳѳс војна ѳзтысјас удар вылѳ вочавїзны ударѳн“. (Куза ѳужалан бурнѳй аплодїс-ментјас).

Сѳветскѳй Сојуз вына да некоѳн вермытѳм. Сылѳн выныс мијан уна национал-ностиа государствовын, став народјаслѳн орѳды вермы-тѳм дружбаын, социализм фелѳлы, болшевістскѳй пар-тїјалы да ужалыс челове-честволѳн великѳй вожд да учїтел Сталин јортлы мас-сајаслѳн помтѳм предан-ностин. (Ставѳн сувтны. Горѳѳѳмјас: „Великѳй Ста-линлы—ура!“ Бурнѳй ап-лодїсментјас). Вынїѳра со-ціалистїческѳй економїканы да Сѳветскѳй Сојузлыс обо-роноспособностиѳ дугдыв-тѳг јонмѳѳмын.

Медым нѳшта јона јон-мѳѳны Сѳветскѳй Сојузлыс

вынїѳрсѳ, СССР-са Верхов-нѳй Сѳвет Сессїјалы вын-сѳѳѳм вылѳ представїтѳм бјуджетын 1938 во келжѳ инѳдма ассїгнованијесѳс Оборона куза Наркомат да Војенно-Морскѳй Флот ку-за наркоматјас смета куза 27 мільярд шайт. (Бурнѳй аплодїсментјас).

Тајѳ ассїгнованијесыс нѳшта чорыджыка јонмѳ-дасын мијан рѳѳиналыс обо-роноспособностиѳ да лѳк-лоѳ сылы, кодї зїлас вїд-лыны сѳветскѳй оружіелыс вынсѳ! (Бурнѳй аплодїс-ментјас).

Став сѳветскѳй народ сувтас Сѳветскѳй Сојузлыс вѳрѳѳѳны поѳтѳм граница-јасѳс вїѳѳм вылѳ. Звермѳѳм імпералистїјас да војна ѳз-тысјас провокаціјас вылѳ мијан страна дас вочавїзны пасвартана ударѳн. Ковмас-кѳ, коммунистїческѳй пар-тїја да раѳѳѳтана вожд Сталин јорт гѳгѳр ѳтувтѳѳм став сѳветскѳй народ сув-тас стѳн моз социалистїче-скѳй рѳѳїнаса рубежјасѳс да кужас дорїыны асыс сво-бѳда да независїмост. (Ста-вѳн сувтѳны. Горѳѳѳмјас „Мед олас Сталин јорт Ура! Бурнѳй аплодїсмент-јас“).

(Бостѳма „Вѳрлезыс“ гѳ-зетыс).

КІТАЈЫН ІНОСТРАННѳЙ ДѳРЖАВАЈАСЛѳН ВОШѳМЈАС

Кантон, сѳнѳабр 4 лун. „Кантон фејлысан“ гїжѳ, мыј војна кадын Кїтајын іно-страннѳй дѳржавајаслѳн во-шѳмјасыс вевтыртѳ 800 мільион амерїканскѳй дол-

лар. Тајѳ составлајтѳ Кї-тајын іностраннѳй дѳржава-јаслѳн став вложенијес пы-ыс пѳшти 4-ѳѳ јукѳныс. Американскѳй вошѳмјас лы-дысѳны 200 мільион амери-

канскѳй доллар сумма. Ам-гїлјалѳн вошѳмыс Амерїка-лѳн сертї кыкмында унжык (ТАСС)

Ответственнѳй редактор — д. Рочев.